ارتقاء حقوق مالکیت فکری با استفاده از توانمندی‌های مرکز ملی شماره‌گذاری

میثم سلطانی
مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران

۱. مقدمه

طبق ماده ۲۷ منشور حقوق بشر سازمان ملل (حق دارائی فکری) افراد از حمایت منافع مادی و معنوی حاصل از تولیدات علمی، ادبی و هنری بهره‌مند می‌گردند. در دارایی فکری نیز مانند دیگر حقوق مالکیت، خالق یا مالک پروانه ثبت اختراع، نشان تجاری و حق چاپ و تکثیر از منافع اثر یا سرمایه خود بهره‌مند می‌گردد. از جمله مهم‌ترین سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مالکیت فکری، «سازمان جهانی مالکیت فکری» (۱) است. این سازمان، بر اساس کنوانسیون تاسیس سازمان جهانی مالکیت فکری، مصوب چهاردهم جولای ۱۹۶۷ میلادی در اجلاس استکهلم (بازبینی و اصلاح در تاریخ ۲۸ سپتامبر سال ۱۹۷۹)، آغاز به‌کار کرد. در حال حاضر، ۱۹۳ کشور جهان، به عضویت این سازمان در آمده‌اند و معاهدات بین‌المللی زیادی، از جمله «پیمان همکاری ثبت اختراع» (۲)، «موافقت‌نامه لیسبون» (۳) و «پروتکل مادرید» (۴) را تحت پوشش خود دارد.

۲. اهداف و وظایف سازمان جهانی مالکیت فکری

وایپو یک انجمن سیاستی جهانی است که در آن، دولت‌ها، سازمان‌های بین‌دولتی، گروه‌های صنعتی و جامعه مدنی، گرد هم آمده‌اند تا مسائل مرتبط با مالکیت فکری را حل کنند. کشورهای عضو و ناظران، به‌طور منظم، در کمیته‌ها و نهادهای تصمیم‌گیری مختلف ملاقات نموده و در راستای مرتفع نمودن چالش‌های این حوزه، قدم بر می‌دارند. آن‌ها به‌منظور ایجاد اطمینان از تطابق و همگامی سیستم بین‌المللی مالکیت فکری با جهان در حال تغییر، در مورد تغییرات و قوانین جدید موردنیاز مذاکره می‌کنند و البته در کنار همه این‌ها، به هدف اصلی خود که تشویق و ترویج نوآوری و خلاقیت است، ادامه می‌دهند. بر اساس ماده ۳ کنوانسیون استکهلم، هشت هدف اصلی این سازمان عبارت‌اند از ۱- پیشبرد حمایت از مالکیت فکری در سراسر جهان، از طریق همکاری در میان کشورها و در صورت اقتضا، با همکاری هر سازمان بین‌المللی دیگر و ۲- تأمین همکاری‌های اداری میان اتحادیه‌های کنوانسیون پاریس و برن. برای دستیابی به این اهداف، در ماده ۴ کنوانسیون استکهلم، مجموعه‌ای از وظایف برای این سازمان پیش‌بینی شده که عبارتند از ۱- ارتقاء و توسعه تدابیر پیش‌بینی شده برای تسهیل حمایت مؤثر از مالکیت فکری در سراسر جهان و هماهنگی قوانین ملّی در این زمینه، ۲- انجام وظایف اداری مرتبط با اتحادیه پاریس، اتحادیه‌های ویژه‌ای که در رابطه با این اتحادیه تأسیس شده‌اند مانند اتحادیه برن، ۳- قبول یا شرکت در اجرای هرگونه موافقت‌نامه بین‌المللی که به‌منظور بالابردن حمایت از مالکیت فکری تنظیم شده

باشد، ۴- تشویق انعقاد قراردادهای بین‌المللی مربوط به ارتقاء حمایت از مالکیت فکری، ۵- پیشنهاد همکاری به کشورهایی که خواهان کمک‌های حقوقی و فنی در زمینه مالکیت فکری می‌باشند، ۶- جمع‌آوری و انتشار اطلاعات مربوط به حمایت از مالکیت فکری و همچنین انجام و توسعه مطالعات در این زمینه و مبادرت به چاپ نتایج به‌دست‌آمده، ۷- کمک به ارائه خدماتی که حمایت بین‌المللی از مالکیت فکری را تسهیل نموده و در صورت اقتضا، اقدام به ثبت و انتشار اطلاعات مربوط به آن و ۸- انجام هرگونه اقدام مقتضی دیگر. در آخرین سند استراتژیک وایپو که به تشریح برنامه راهبردی میان‌مدت این سازمان طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱ میلادی می‌پردازد، مأموریت اصلی این سازمان، چنین تعریف شده است: «ارتقاء نوآوری و خلاقیت، باهدف توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی تمامی کشورها، از طریق یک سیستم مالکیت فکری بین‌المللی متعادل و مؤثر». در این سند که اختصارا «برنامه راهبردی میان‌مدت» (۵) نام دارد، نه هدف کلیدی برای فعالیت‌های توسعه‌ای سازمان جهانی مالکیت فکری در نظر گرفته شده که عبارت‌اند از ۱- توسعه و تکامل متعادل چهارچوب نظارتی بین‌المللی برای مالکیت فکری، ۲- ارائه خدمات مالکیت فکری در مقیاس جهانی، ۳- تسهیل استفاده از دارایی‌های فکری برای اهداف توسعه‌ای، ۴- هماهنگی و توسعه زیرساخت‌های مالکیت فکری جهانی، ۵- تبدیل‌شدن به یک مرجع جهانی برای اطلاعات «IP» (۶) و تجزیه‌وتحلیل آن‌ها، ۶- همکاری بین‌المللی جهت توجه و احترام به دارایی‌های فکری، ۷- مسیریابی و آدرس‌دهی «IP» دررابطه‌با موضوعات و مسائل سیاستی جهان، ۸- ایفای نقش رابط و پاسخگویی به اعضاء و تمامی ذی‌نفعان و ۹- ارتقاء و بهبود یک ساختار پشتیبانی مالی و اداری کارآمد، جهت اجرای بهتر برنامه‌ها

۳. سازمان جهانی مالکیت فکری در ایران

نماینده ایران در این سازمان که مهرماه هرسال در مقر سازمان ملل در ژنو تشکیل جلسه می‌دهند، رئیس سازمان ثبت اسناد املاک کشوراست. دفتر حمایت از مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت به استناد مصوبه شماره ۱۰۵۵۷۴/ت۵۳۹۶۹ه مورخ ۱۳۹۸/۰۸/۱۹ هیأت‌وزیران و در راستای اجرای دستورالعمل اجرایی شماره ۸۰۲۰ (نحوه ثبت بین‌المللی و درج شناسه اسامی مبدأ محصولات و کالاهای صادراتی در سازمان جهانی مالکیت فکری) که به امضاء وزیر محترم صنعت، معدن و تجارت و معاون محترم آموزش، پژوهش و فناوری وزارت صمت رسیده و طی نامه شماره ۶۰/۱۳۶۴۲۵ مورخ ۱۴۰۰/۰۶/۰۳ معاون محترم توسعه مدیریت، منابع و امور استان‌های وزارت صمت ابلاغ شده است به‌عنوان تسهیل‌گر برای ۵۵ محصول ایرانی نشان مالکیت فکری دریافت کرده است.

۳-۱. پیاده‌سازی زیرپرتال صدور نشان مالکیت فکری در پرتال مرکز

با هدف ایجاد و گسترش زمینه‌های همکاری‌های دوجانبه در بخش ارائه خدمات صدور شناسه مالکیت فکری برای کالاهای تولید داخل تفاهم‌نامه‌ای بین مرکز ملی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران و دفتر حمایت از مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت ایران تنظیم و در حال انعقاد است. این تفاهم‌نامه در راستای ایجاد بستر آنلاین درخواست نشان مالکیت فکری در کنار کد GTIN منعقد می‌شود. مرکز ملّی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران متعهد می‌شود بسترهای فنی و تخصصی برای ذی‌نفعان و کاربران را به صورتی تعبیه نماید که ۱- متقاضی نشان مالکیت فکری بتواند در پرتال مرکز ملّی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران ثبت‌نام کرده و اطلاعات وی با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی مرجع از جمله ثبت‌احوال و ثبت شرکت‌ها و غیره احراز هویت شود. درصورتی‌که متقاضی قبلاً در پرتال مرکز ثبت‌نام کرده باشد، تنها وارد پنل کاربری خود شود، ۲- متقاضی بتواند موقعیت مکانی کارگاه محل تولید کالا را در پرتال ثبت کرده و برای این موقعیت مکانی کد GLN[۱] (شناسه جهانی مکان) دریافت کند، ۳- متقاضی بتواند اطلاعات محصول خود را در پرتال مرکز ثبت و دریافت شناسه یکتای جهانی نشان جغرافیایی مرتبط با محصول را درخواست کند، یا درصورتی‌که قبلاً برای محصول خود کد GTIN گرفته است، در پنل کاربری خود اقدام به دریافت شناسه یکتای جهانی نشان جغرافیایی برای این محصول کند (لازم به ذکر است اطلاعات کالا مطابق استانداردهای جهانی GS1 دریافت خواهد شد و اطلاعات تکمیلی مدنظر دفتر مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت نیز قابل افزودن به اطلاعات دریافتی است)، ۴- برای سازمان صنعت، معدن و تجارت هر استان کارتابلی تعریف و نام کاربری و کلمه عبور آن به نماینده معرفی شده دفتر مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت استان تحویل خواهد شد که در آن نماینده این سازمان‌ها بتواند نسبت به رصد درخواست‌های متقاضیان شناسه یکتای جهانی نشان

جغرافیایی استان خود به همراه مشخصات کامل تولیدکننده، کالا و مختصات جغرافیایی محل تولید، اقدام کند. (در صورت درخواست دفتر مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت امکان تعریف کارتابل برای اتحادیه‌های پیشنهادی نیز وجود دارد)، ۵- پس از بررسی و در صورت تأیید درخواست، سازمان صمت استان یا اتحادیه مربوطه بتواند اقدام به بارگذاری گزارش فنی خود نموده و مجوز سازمان جهانی مالکیت فکری را از لیست مجوزهای پرتال انتخاب نماید. در صورت رد درخواست نیز علت رد درخواست را ثبت کند و این موضوع از طریق پیامک به اطلاع متقاضی رسانده شود، ۶- متقاضیان درخواست‌های تأیید شده بتوانند نماد QR حاوی نشان جغرافیایی و کد GTIN را دانلود و روی محصول چاپ کنند، ۷- در کاتالوگ محصولات تأیید شده، در پرتال مرکز نماد سازمان جهانی و موقعیت مکانی محل تولید کالا، به‌عنوان جزء لاینفک اطلاعات محصول نمایش داده شود، ۸- در نماد QR تولید شده علاوه بر نمایش اطلاعات دستورالعمل WIPO، امکان لینک به پرتال مرکز و نمایش کاتالوگ و مختصات جغرافیایی محل تولید محصول وجود خواهد داشت. همچنین لینک مستند جهانی WIPO و سایت‌های مدنظر دفتر مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت حسب درخواست قابل اضافه‌شدن به کاتالوگ باشد، ۹- مرکز موظف است نسبت به تعریف کارتابلی برای دفتر مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت اقدام کند تا آن دفتر بتواند کل فرآیندها و کالاهای رد یا تأیید شده توسط نمایندگان صمت استان‌ها را رصد و پیگیری کند، ۱۰- مرکز باید برای تسهیل فرآیند ورود اطلاعات در پرتال مذکور، به اتحادیه‌های معرفی شده از سوی دفتر مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت، آموزش‌های لازم و حسب درخواست، وفق مقررات خود نمایندگی تخصصی اعطا کند و ۱۱- با عنایت به این موضوع که پیاده‌سازی و اجرای این دستورالعمل می‌تواند در تحویل کالای اصیل ایرانی به دست مصرف‌کننده نهایی، صیانت از نام تجاری محصولات ایرانی و ممانعت از فلّه فروشی بدون ایجاد ارزش‌افزوده نقش به‌سزایی داشته باشد، مرکز ملّی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران در راستای عمل به مسئولیت‌های اجتماعی خود برای توسعه پرتال فوق‌الذکر هزینه‌ای دریافت نخواهد کرد.

۳-۲. تعهدات دفتر حمایت از مالکیت صنعتی وزارت صنعت، معدن و تجارت

این دفتر پنج تعهد اصلی دارد که عبارتند از اینکه ۱- نسبت به ابلاغ دستورالعمل دریافت نشان مالکیت فکری از طریق پرتال مرکز به سازمان‌های صنعت، معدن و تجارت استان‌ها و همچنین

اتحادیه‌های مرتبط اقدام شود، ۲- جهت معرفی و ارائه اطلاعات نمایندگان سازمان‌های صنعت، معدن و تجارت استان‌ها به مرکز ملّی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران به‌منظور تعریف نام کاربری و کلمه عبور ورود به کارتابل اقدام گردد، ۳- در خصوص ارائه مستند مجوزهای اخذ شده WIPO و گزارش‌های تأییدیه فنی برای کالاهای تولید داخل به‌صورت فایل PDF به مرکز اقدام لازم به عمل آید، ۴- لینک مجوزهای فعلی و آتی WIPO کالاهای مختلف به‌منظور قرارگیری در کاتالوگ محصول را ارائه نماید و ۵- در مورد ارائه اطلاعات الزامی کاتالوگ‌های کالاهای متقاضی نشان WIPO که باید توسط متقاضی تکمیل شود اقدام مقتضی صورت پذیرد. این تفاهم‌نامه به مدت نامحدود و در ۵ ماده و ۴ نسخه در دی ماه ۱۴۰۰ تنظیم و مقرر است در جلسه‌ای با حضور ریاست محترم مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی و معاون محترم هماهنگی و محیط کسب‌وکار وزارت صمت به امضاء رسد. امید است با تعامل و همکاری دوجانبه نتایج ارزشمندی در زمینه اجرای مصوبه شماره ۱۰۵۵۷۴/ت۵۳۹۶۹ه مورخ ۱۳۹۸/۰۸/۱۹ هیأت‌وزیران جهت اعتلای جایگاه محصولات اصیل ایرانی حاصل شود.

نتیجه‌گیری

همکاری مشترک بین مرکز ملّی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران برای صدور نشان مالکیت فکری «سازمان جهانی مالکیت فکری» برای کالاهای اصیل ایرانی می‌تواند منجر به حفظ برند ایرانی در بازارهای بین‌المللی گردد. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های جمهوری اسلامی ایران پس از تحریم‌ها احیای برند ایرانی در کالاهایی است که در دنیا به نام ایران شناخته شده و با تحریم‌ها به وسیله سایر کشورها و تولیدکنندگان کالا به نام ایران تصاحب شده است. در طرح‌های توسعه‌ای آینده مرکز ملّی شماره‌گذاری کالا و خدمات ایران می‌توان تولید کد سریالی کالا برای کالاهای ارزشمند ایرانی و انتقال مالکیت برای ثبت توالی خریداران و توسعه شناسنامه کالا تحت عنوان کاتالوگ به زبان‌های زنده دنیا اشاره کرد.

یادداشت‌ها

1. Global Location Number
2. orld Intellectual Property Organization
۳. پیمان همکاری ثبت اختراع یا «Patent Cooperation Treaty» که همه آن را با عنوان «PCT» می‌شناسند، یک معاهده چندجانبه بین‌المللی است که در سال ۱۹۷۰ میلادی، در واشنگتن آمریکا به تصویب رسیده و از سال ۱۹۷۸، به اجرا درآمده است. تعداد اعضای این پیمان در سال ۱۹۷۸ میلادی، تنها برابر با ۱۸ کشور بود که در حال حاضر، به ۱۵۳ عضو افزایش یافته است. ایران در تاریخ ۱۲ مهرماه ۱۳۹۲، رسماً به‌عنوان عضو ۱۴۸ام، به معاهده ثبت اختراع ملحق شد که بی‌شک، گامی مهم برای رفع موانع پیش روی مخترعین و نوآوران داخلی محسوب می‌شود.
۴. موافقت‌نامه لیسبون، در سال ۱۹۵۸ میلادی به تصویب رسید و پس از تجدیدنظر اولیه در سال ۱۹۶۷ در استکهلم، نهایتاً در سال ۱۹۷۹ میلادی، به‌طور کامل اصلاح گردید. بنا بر مفاد این موافقت‌نامه، کشورهای عضو اقدام به تأسیس اتحادیه ویژه‌ای در چهارچوب اتحادیه حمایت از مالکیت صنعتی نموده و تعهد می‌کنند که در قلمرو جغرافیایی خود، از اسامی مبدأ محصولات سایر کشورهای عضو این اتحادیه خاص، محافظت نمایند. البته این حفاظت، منوط به حفاظت اولیه در کشور مبدأ و همچنین ثبت اسم مبدأ در دفتر بین‌المللی مالکیت فکری است.
۵. جهت تسهیل روند ثبت بین المللی و تحصیل حقوق ناشی از آن تعدادی از کشورهای عضوکنوانسیون پاریس اتحادیه بین المللی را جهت حمایت از مالکیت صنعتی در راستای کنوانسیون مزبور تشکیل داده و درآن سیستم مادرید را بعنوان دستورالعمل ثبت بین المللی علائم تجارتی تصویب نمودند.
6. Medium-Term Strategic Plan
7. Intellectual Property